

**Staða framkvæmdaáætlunar um byggingu
hjúkrunarrýma og tillögur um framhald
framkvæmdaáætlunar til ársins 2023**

Greinargerð til undirbúnings fjármálaáætlunar 2019-2023

1. mars 2018

Efnisyfirlit

Samantekt	3
1. Stefna.....	4
2. Notendur hjúkrunarrýma	4
3. Dvalartími	5
4. Þörf fyrir fjölda hjúkrunarrýma	6
5. Fjármögnun við byggingu og endurbætur hjúkrunarrýma.....	7
6. Kostnaður	8
7. Staða framkvæmdaáætlunar um uppbyggingu hjúkrunarrýma.....	9
8. Tillögur um uppbyggingu hjúkrunarrýma.....	10

Vinnuskjal

Samantekt

Stefnan er að fólk búi heima eins lengi og mögulegt er. Þegar það er ekki lengur hægt þrátt fyrir stuðning getur fólk sótt um dvöl í hjúkrunarrými. Til að lágmarka þörf fyrir dvöl í hjúkrunarrými er öflug og fjölbreytt stuðningsþjónusta mikilvæg.

Fjöldi hjúkrunarrýma á landinu er um 2700 rými. Flestir sem flytja inn á hjúkrunarheimili koma þangað eftir 80 ára aldur en hlutfall þess aldurshóps var 3,6% af íbúafjölda ársins 2017. Meðaldvalartími í hjúkrunarrými er um 2,6 ár.

Áætlað er að vanti allt að 270 ný rými til viðbótar við þau hjúkrunarrými sem þegar hefur verið ákveðið að byggja. Þar af þarf um 130 rými á höfuðborgarsvæðið en einnig þarf að horfa sérstaklega til heilbrigðisumdæmis Norðurlands og Suðurnesja. Áætla má að auk þess þurfi að bæta eða endurbyggja allt að 400 hjúkrunarrými til að mæta kröfum um bættan aðbúnað.

Áætlaður kostnaður við byggingu hvers hjúkrunarrýmis með búnaði er um 36,5 milljónir króna. Heildarkostnaður við að fjölga hjúkrunarrýmum um 270 rými fram til ársins 2023 er því tæpir 10 milljarðar og þar af hlutur ríkisins allt að 8,5 milljarðar.

Til viðbótar þeim kostnaði bætist við kostnaður til að bæta aðbúnað í allt að 400 hjúkrunarrýmum ýmist með nýjum byggingum eða endurbótum. Ef reiknað væri með að kostnaður við endurbætur væri um 75% af nýbyggingarkostnaði og allar úthlutanir Framkvæmdasjóðs aldraðra til ársins 2023 færu í endurbætur á núverandi rýmum gæti Framkvæmdasjóðurinn veitt 40% framlagi til endurbóta á um 300 hjúkrunarrýmum. Ekki er þó ljóst hvort sveitarfélög eða aðrir eigendur sjálfseignastofnana hafi kost á svo hraðri endurnýjun.

Heildarfjöldi hjúkrunarrýma sem núna eru í byggingu eða á áætlun um byggingu er 486 rými, þar af eru 309 ný rými¹ og 177 rými² til að bæta aðbúnað. Enn á eftir að ákveða staðsetningu 80 þeirra nýju rýma á höfuðborgarsvæðinu.

Hér eru settar fram tillögur um fjölgun hjúkrunarrýma sem nemur 250-260 rýmum og um framkvæmdir til að bæta aðbúnað í ríflega 60 rýmum. Hér er því um að ræða framkvæmdir er varða rúmlega þrjú hundrað hjúkrunarrými á landsvísu. Til viðbótar þessum tillögum væri mögulegt að bæta aðbúnað í fleiri hjúkrunarrýmum með framlagi Framkvæmdasjóðs aldraðra þótt það takmarkist af ráðstöfunarfé hans á hverjum tíma og bolmagni eigenda heimilanna til að koma með framlag á mótí Framkvæmdasjóðnum líkt og lög og reglur um sjóðinn kveða á um.

¹ Reykjavík 99, Árborg 25, Kópavogur 64, Hafnarfjörður 1, Seltjarnarnes 40, höfuðborgarsvæðið óstaðsett 80

² Árborg 35, Hafnarfjörður 59, Húsavík 23, Stykkishólmur (endurb) 18, Höfn 24. Auk Kirkjuhovalls 12 rými og Fellaskjól 6 rými (með framlögum úr Framkvæmdasjóði aldraðra).

1. Stefna

Stefna ráðuneytisins er að fólk búi heima eins lengi og mögulegt er. Þegar það er ekki lengur hægt þrátt fyrir stuðning getur fólk sótt um dvöl í hjúkrunarrými. Færni- og heilsumatsnefndir leggja faglegt mat á umsóknina og þeir sem eru veikastir hafa forgang inn í hjúkrunarrými. Til að lágmarka þörf fyrir dvöl í hjúkrunarrými er öflug og fjölbreytt stuðningsþjónusta geysilega mikilvæg. Möguleikar á slíkri stuðningsþjónustu eru mestir í þéttbýli og næsta nágrenni við það. Til að sú þjónusta mæti sem best mismunandi þörfum einstaklinga í takt við færni og heilsu þarf samvinnu/sambættingu á þjónustu ríkis og sveitarfélaga. Dæmi um stuðning er til dæmis hvíldarinnlagnir/skammtímainnlagnir, heimahjúkrun, dagdvöl, endurhæfing bæði í heimahúsi og inni á stofnunum, félagsleg heimaþjónusta, fjölbreytt búsetuúrræði, stuðningur til að breyta húsnæði og nýting tæknilausna eftir því sem við á. Ekki er heldur hægt að líta framhjá mikilvægi forvarna eins og hreyfingar og annars heilsusamlegs lífsstíls sem tengist líka ábyrgð hvers og eins.

Bent hefur verið á að fjöldi hjúkrunarrýma miðað við íbúafjölda á Íslandi er meiri en í nágrannalöndum. Strjálbýli og landfræðilegar aðstæður skýra þennan mun að hluta og ekki er heldur fullvíst að verið sé að bera nákvæmlega sömu tölur saman milli landa. Rétt er þó að hafa þetta í huga við uppbyggingu hjúkrunarrýma og annarra þjónustuúrræða fyrir aldrað fólk.

2. Notendur hjúkrunarrýma

Í lögum um málefni aldraðra er sá skilgreindur aldraður sem náð hefur 67 ára aldri. Bæði fjöldi aldraða og hlutfall þeirra af íbúafjölda mun fara vaxandi á næstu árum, sjá nánar í töflu 1. Árið 2020 er áætlað að hlutfall aldraðra verði um 13% af íbúafjölda landsins en að árið 2060 verði þetta hlutfall um 24% af íbúafjölda.

Tafla 1. Mannfjöldaspá, miðgildi (Heimild: Hagstofa Íslands).

	2020		2030		2040		2050		2060	
	Fjöldi	Hlutfall	Fjöldi	Hlutfall	Fjöldi	Hlutfall	Fjöldi	Hlutfall	Fjöldi	Hlutfall
Íbúafjöldi	361.262	100%	400.015	100%	421.477	100%	435.880	100%	447.236	100%
67-79 ára	32.587	9%	44.977	11%	49.872	12%	55.664	13%	66.621	15%
80 ára +	12.679	4%	18.090	5%	27.251	6%	33.589	8%	38.495	9%
Aldraðir samtals	45.266	13%	63.067	16%	77.123	18%	89.253	20%	105.116	24%

Flestir sem flytja inn á hjúkrunarheimili koma þangað eftir 80 ára aldur. Í töflu 2 má sjá að hlutfall landsmanna 80 ára og eldri er að jafnaði 3,6%. Hæst er hlutfall þess aldurshóps á Norðurlandi 4,4% en lægst á Suðurnesjum 2,4%.

Tafla 2. Fjöldi aldraðra árið 2017 og hlutfall aldurshópa skipt eftir heilbrigðisumdæmum (Heimild: Hagstofa Íslands).

Heilbrigðisumdæmi	Íbúar 2017	67 - 79 ára	Hlutfall	80 ára og eldri	Hlutfall	Samtals hlutfall aldraðra 67+	Hlutfall aldraðra í hjúkrunarrými og á biðlista 2017
Höfuðborgarsvæðið	216.878	17.614	8,1%	7.768	3,6%	11,7%	6,1%
Vesturland	16.399	1.496	9,1%	646	3,9%	13,1%	8,2%
Vestfirðir	6.565	594	9,0%	282	4,3%	13,3%	6,4%
Norðurland	36.103	3.530	9,8%	1.589	4,4%	14,2%	9,8%
Austurland	13.070	1.233	9,4%	485	3,7%	13,1%	5,7%
Suðurland	25.341	2.469	9,7%	935	3,7%	13,4%	7,0%
Suðurnes	23.993	1.625	6,8%	566	2,4%	9,1%	5,8%
Samtals	338.349	28.561	8,4%	12.271	3,6%	12,1%	6,7%

Síðasti dálkur í töflu 2 sýnir hlutfall aldraðra, þ.e. eldri en 67 ára, í hjúkrunnarrýmum og á biðlista eftir slíkum rýmum miðað við íbúafjölda árið 2017. Nokkur skoðunarverður munur er á því hlutfalli milli heilbrigðisumdæma. Hlutfall aldraðra af íbúum umdæmisins er lang lægst á Suðurnesjum og hæst á Norðurlandi. Þá er eftirtektarvert að heilbrigðisumdæmi Austurlands og Suðurnesja eru með lægsta hlutfall aldraðra í hjúkrunnarrýmum og á biðlista á meðan Norðurland er með lang hæsta hlutfallið.

Munur á milli svæða getur verið af ýmsum orsökum. Til dæmis getur heilsa íbúa á efri árum verið mismunandi vegna áhrifa ævistarfs og/eða annarra þátta. Eins getur staðsetning búsetu á svæðinu með tilliti til aðgengi að þjónustu haft eitthvað að segja. Umfang heimahjúkrunar og annarrar stuðningsþjónustu getur dregið úr þörf fyrir dvöl í hjúkrunnarrými og skortur á slíkri þjónustu að sama skapi aukið þá þörf. Einnig getur verið munur á faglegu mati færni- og heilsumatsnefnda milli umdæma. Skoða þarf sérstaklega orsakir þessa munar á milli umdæma með það fyrir augum hvort mæta megi betur þörfum íbúanna með annari þjónustu eða fjölbreyttari búsetuúrræðum.

Tafla 3. Meðalfjöldi á biðlista eftir hjúkrunnarrýmum eftir heilbrigðisumdæmum og mánuðum árið 2017 (Heimild: Embætti landlæknis).

Meðalfjöldi á biðlista eftir varanlegri dvöl í hjúkrunnarrými árið 2017 eftir mánuðum og heilbrigðisumdæmum								
Mánuður (2017)	Austurland	Höfuðborgar-svæðið	Norðurland	Suðurland	Suðurnes	Vestfirðir	Vesturland	Samtals
jan	16	169	73	12	14	9	10	303
feb	18	177	68	16	11	9	9	308
mar	21	186	61	15	10	10	10	313
apr	19	185	60	17	15	10	11	317
maí	17	178	69	24	15	8	11	322
jún	15	175	75	24	14	8	10	321
júl	15	189	79	23	11	8	10	335
ágú	12	203	78	23	9	8	10	343
sep	12	196	73	26	10	13	11	341
okt	11	191	77	30	13	14	14	350
nóv	10	206	80	26	14	15	16	367
des	11	204	78	24	17	15	19	368
Meðaltal ársins	15	188	73	22	13	11	12	332

Tafla 3 sýnir meðalfjölda fólks á biðlista eftir dvöl í hjúkrunnarrými árið 2017 og einnig flokkað eftir heilbrigðisumdæmum og mánuðum.

3. Dvalartími

Dvalartími hefur áhrif á umsetningu hvers hjúkrunnarrýmis og þar með þann fjölda rýma sem þörf er á. Skoðun á dvalartíma er nokkrum vandkvæðum bundin vegna þess að ekki er alltaf samræmi á milli þeirra gagnasafna sem halda utan um upplýsingarnar og hreinsun og aðlögun gagnasafna til að fá sem nákvæmasta niðurstöðu getur verið torveld. Umfjöllun hér um dvalartíma verður því að líta á sem ákveðna nálgun, þar sem dvalartíminn þarfnast ítarlegri greiningar.

Tafla 4 sýnir meðaldvalartíma árið 2017 eftir heilbrigðisumdæmum og aldri íbúa hjúkrunnarrýma. Reiknað er út frá heildarfjölda hjúkrunnarrýma eins og hann var um áramótin 2017/2018 en að frádregnum geðhjúkrunnarrýmum á Ási á Suðurlandi og Fellsenda á Vesturlandi.

Tafla 4. Meðaldvalartími íbúa í hjúkrunarrýmum eftir heilbrigðisumdæmum og aldurshópum árið 2017.

Heilbrigðisumdæmi	Fjöldi hjúkrunarrýma	Meðal dvalartími <67 ára, dagar	Meðal dvalartími 67 - 79 ára, dagar	Meðal dvalartími 80+ ára, dagar	Meðal dvalartími, dagar
Heilbrigðisumdæmi höfuðborgarsvæðisins	1.512	1.001	885	986	969
Heilbrigðisumdæmi Vesturlands	212	1.334	947	1.078	1.066
Heilbrigðisumdæmi Vestfjarða	57	-	598	737	714
Heilbrigðisumdæmi Norðurlands	387	622	787	916	889
Heilbrigðisumdæmi Austurlands	106	580	980	1.058	1.014
Heilbrigðisumdæmi Suðurlands	244	356	943	922	908
Heilbrigðisumdæmi Suðurnesja	115	647	1.034	875	900
Landið allt	2.633	880	890	970	953

Fram kemur að meðaldvalartími á landinu er 953 dagar eða um 2,6 ár. Stystur dvalartími er í heilbrigðisumdæmi Vestfjarða 714 dagar eða um 2 ár. Lengstur er dvalartíminn í umdæmi Vesturlands 1066 dagar eða um 2,9 ár. Meðaldvalartími yngsta aldurshópsins er stystur en á það ber að líta að þar er um tiltölulega fáa einstaklinga að ræða sem getur skekkst meðaltalið.

4. Þörf fyrir fjölda hjúkrunarrýma

Fjöldi hjúkrunarrýma á landinu er um 2700 rými. Af þeim rýmum eru 65 geðhjúkrunarrými³ sem þjóna landinu öllu og eru þau rými því hér undanskilin við mat á þörf fyrir fjölda hjúkrunarrýma eftir heilbrigðisumdæmum.

Tafla 5 sýnir áætlaðan íbúafjölda árið 2023 (sem er lokaár næstu fjármálaáætlunar, þ.e. 2019-2023), fjölda á aldrinum 67 – 79 ára og fjölda 80 ára og eldri. Taflan sýnir einnig fjölda hjúkrunarrýma í byrjun árs 2018 og hver staðan yrði árið 2023 ef fjöldi hjúkrunarrýma þá væri sá sami og í janúar 2018. Einnig var skoðað hver fjöldi hjúkrunarrýma væri á hverja 1000 íbúa 80 ára og eldri en flestir sem dvelja í hjúkrunarrýmum eru í þeim aldurshópi (sjá mynd/fylgiskjal 3 aftast í greinargerðinni). Miðað við þá sýn yrðu fæst rými á höfuðborgarsvæðinu.

Tafla 5. Reiknuð þörf fyrir fjölda nýrra hjúkrunarrýma eftir heilbrigðisumdæmum.

Heilbrigðisumdæmi	Áætlaður íbúafj. 2023	Áætlaður fj. 67-79 ára	Áætlaður fj. 80 +	Hlutfall** 67 +	Fj. hjúkrunarrýma jan 2018	Reiknuð þörf 2023*	Ný rými í bygg. eða á áætlun	Viðbótarþörf til 2023
Heilbrigðisumdæmi höfuðborgarsvæðisins	242.343	19.682	8.680	11,7%	1.512	1.929	284	133
Heilbrigðisumdæmi Vesturlands	18.325	1.672	722	13,1%	212	188		
Heilbrigðisumdæmi Vestfjarða	7.336	664	315	13,3%	57	69		12
Heilbrigðisumdæmi Norðurlands	40.342	3.944	1.776	14,2%	387	461		74
Heilbrigðisumdæmi Austurlands	14.605	1.378	542	13,1%	106	123		17
Heilbrigðisumdæmi Suðurlands	28.316	2.759	1.045	13,4%	244	252	25	
Heilbrigðisumdæmi Suðurnesja	26.810	1.816	632	9,1%	115	147		32
Samtals	378.077	31.915	13.712	12,1%	2.633	3.169	309	268

*Reiknuð þörf var miðuð við að 1,7% 67-79 ára og 17,7% 80 ára og eldri þurfi dvöl í hjúkrunarrými, 3% rýma séu nýtt fyrir yngra fólk, meðaldvalartími sé 2,6 ár og meðalbiðtími sé 90 dagar. Auk þess var tekið tillit til þeirra umdæma þar sem hlutfall aldraðra í hjúkrunarrýmum og á biðlistum er yfir meðaltali (Vesturland, Norðurland, Suðurland, sbr. töflu 2 aftasti dálkur).

**Hlutfall aldraðra vex ekki línulega ár frá ári þó fjöldinn aukist. Því kemur annað hlutfall fram í þessari töflu en í töflu 1 þar sem um annað ár er að ræða innan stutts tímabils.

Í töflu 5 má einnig sjá væntanlega þörf fyrir fjölda hjúkrunarrýma árið 2023 að því gefnu að önnur þjónusta sem mögulega gæti dregið úr þörfinni væri óbreytt frá því sem nú er. Við útreikning á reiknaðri þörf fyrir fjölda hjúkrunarrýma var bæði horft til fjölda og aldursamsetningar þeirra sem voru í hjúkrunarrýmum um áramótin 2017/ 2018 og á biðlista eftir varanlegu hjúkrunarrými, dvalartíma og biðtíma. Út frá þessum forsendum var miðað við að 17,7% íbúa landsins sem eru 80 ára og eldri og

³ Á Ásí í Hveragerði eru 39 rými og á Fellsenda í Dalabyggð eru 26 rými.

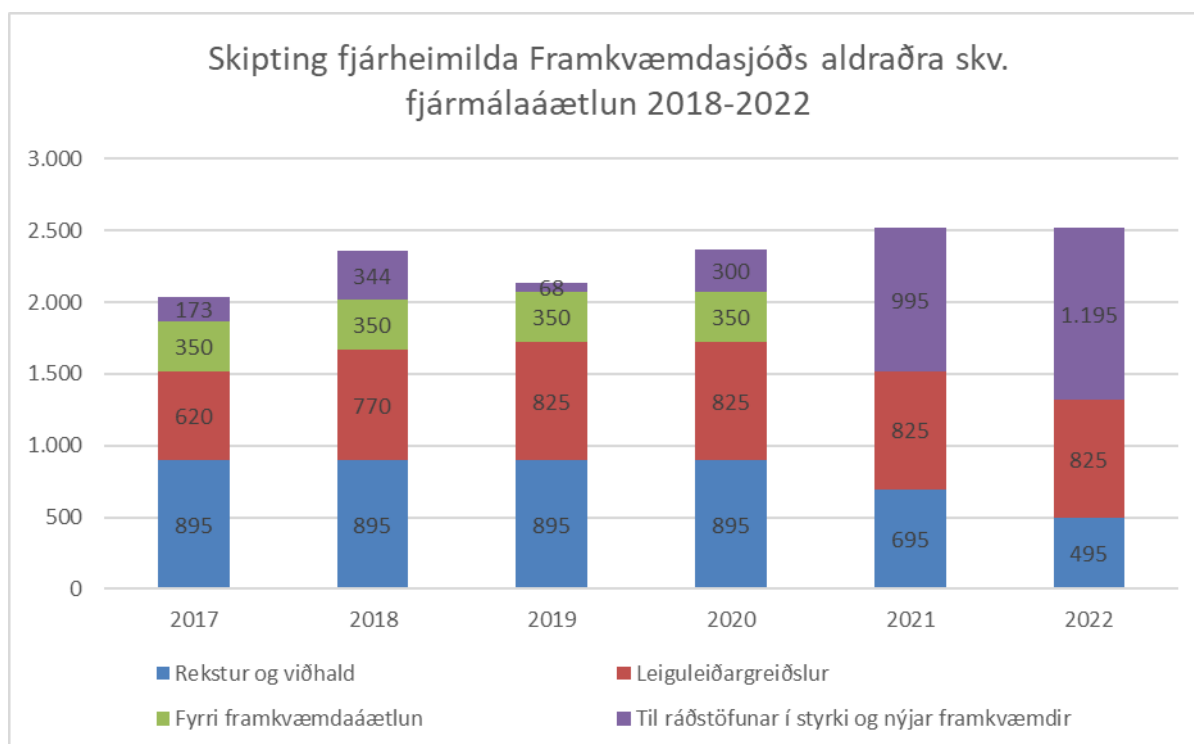
1,7% þeirra sem eru 67 -79 ára þurfi að vera í hjúkrunarrýmum, meðaldvalartími væri 2,6 ár og meðalbiðtími á biðlista væri 90 dagar. Útreikninga sem þessa má samt einungis líta á sem ákveðna nálgun því tiltekna breytur, s.s. biðtímatölur, geta valdið þar skekkju - ekki hvað síst á fámennari stöðum. Því getur það kallað á nánari greiningu.

Áætlað er að vanti allt að 270 ný rými til viðbótar við þau hjúkrunarrými sem þegar hefur verið ákveðið að byggja. Þar af þarf um 130 rými á höfuðborgarsvæðið. Heilbrigðisumdæma Norðurlands og Suðurnesja þarf einnig að horfa sérstaklega til. Á Austurlandi kemur fram að vanti 17 rými árið 2023 en á það má benda að þegar nýtt 40 rýma hjúkrunarheimili var byggt á Egilsstöðum fyrir fáeinum árum þá voru einungis tekin í notkun 30 rými. Húsnæði fyrir 10 hjúkrunarrými til viðbótar hefur því ekki enn verið tekið í notkun fyrir þá þjónustu. Bent er á að með þessari nálgun teljast hjúkrunarrými í tveimur heilbrigðisumdæmum of mörg þar sem ákveðins misvægis gætir í staðsetningu rýma og búsetu íbúa innan þeirra umdæma. Það er á Vesturlandi og Suðurlandi. Þessi rými koma ekki fram í töflu 5 og eru ekki dregin frá þeim fjölda sem talið er að bæta þurfi við.

Til viðbótar við þennan fjölda þarf að bæta eða endurbyggja þó nokkurn fjölda annarra rýma til að mæta nýjum kröfum um aðbúnað. Misjafnt er eftir stöðum hversu umfangsmiklar framkvæmdir þarf að fara í til að bæta aðbúnað. Í sumum tilfellum er ástand þess húsnæðis sem fyrir er það lélegt að nauðsynlegt er að byggja ný hús þó ekki þurfi að fjölga hjúkrunarrýmum. Staðbundnar aðstæður sem nauðsynlegt er að mæta geta líka kallað á þörf fyrir ný rými. Með staðbundnum aðstæðum er til að mynda átt við vandamál tengt reksti sem tengja má skipulagi húsnæðis, nýtingu mannafla, takmarkaðir möguleikar á annarri stuðningsþjónustu og fleira. Ætla má að sá fjöldi sem þarf að bæta eða endurbyggja sé allt að 400 rými en gera þarf nánari skoðun á ástandi bygginga til að fá nákvæmari tölu.

5. Fjármögnun við byggingu og endurbætur hjúkrunarrýma

Við fjármögnun á byggingu hjúkrunarrýma hafa verið farnar þrjár leiðir þegar um ríkisframkvæmd er að ræða. Í fyrsta lagi með svokallaðri leiguleið. Þessi fjármögnunarleið hefur verið farin síðustu ár við byggingu 10 nýrra hjúkrunarheimila og var einungis hugsuð sem tímabundin fjármögnunarleið eftir fjármálahrunið. Sveitarfélög og ríki gerðu með sér samning þar sem sveitarfélögin sáu um framkvæmdina og greiddu 15% umsamins stofnkostnaðar en ríkið skuldbatt sig til að greiða 85% með jöfnum greiðslum í 40 ár. Hlutur ríkissjóðs er fjármagnaður af Framkvæmdasjóði aldraðra. Þessar greiðslur taka því upp verulegan hluta af fjármagni Framkvæmdasjóðsins næstu 40 árin. Í öðru lagi hafa ríki og sveitarfélög staðið að byggingu hjúkrunarheimila með beinni fjármögnun. Sveitarfélög eiga lögum samkvæmt að leggja til framkvæmdarinnar að lágmarki 15% auk lóðar. Dæmi eru um að sveitarfélög hafi greitt meira. Hlutur ríkissjóðs hefur ýmist verið fjármagnaður með allt að 40% þátttöku Framkvæmdasjóðs aldraðra (sem telst þá ríkisframlag) og 45% á fjárlögum eða að fullu á fjárlögum sem er þá þriðja fjármögnunarleiðin. Hlutur ríkissjóðs í þeim framkvæmdum sem síðast fóru inn í framkvæmdaáætlunina (155 hjúkrunarrými) er fjármagnaður á fjárlögum en ekki með aðkomu Framkvæmdasjóðsins þar sem aðrar skuldbindingar sjóðsins eru það miklar að þær takmarka getu sjóðsins.

Mynd 1. Skipting fjárheimilda Framkvæmdasjóðs aldraðra árin 2017-2022.

Mynd 1 sýnir skiptingu fjárheimilda Framkvæmdasjóðs aldraðra til ársins 2022. Liðurinn rekstur og viðhald inniheldur 625 milljónir sem hafa farið úr Framkvæmdasjóði aldraðar árlega frá fjármálahrúnuinu til rekstrar hjúkrunarheimila til að tryggja áframhaldandi rekstur þeirra. Einnig er innan þess liðs 270 milljónir sem eru til greiðslu húsnæðisgjalds hjúkrunarrýma. Þegar öll leiguleiðarheimilin eru tilbúin verða leigugreiðslurnar árlega 825 milljónir á verðlagi þessa árs.

Ef sjóðurinn á að geta komið með framlög til framkvæmda í samræmi við tilgang sjóðsins þarf að tryggja að rekstrarframlagið verði afnumið og helst hraðar en fram kemur á myndinni.

Eignarhald bygginga hefur áhrif á mögulega fjármögnun. Sveitarfélög og sjálfseignarstofnanir geta sótt um framlag úr Framkvæmdasjóði vegna framkvæmda sem ekki eru með annarri aðkomu ríkisins. og eru þær umsóknir þá afgreiddar samkvæmt reglugerð um Framkvæmdasjóðinn en framlag sjóðsins getur mest verið 40% og verður þá umsækjandi að geta lagt fram 60% kostnaðar á móti.

6. Kostnaður

Áætlaður kostnaður við byggingu hvers hjúkrunarrýmis með búnaði er um 36,5 milljónir króna. Ef ríkið greiðir 85% þess kostnaðar þá er það tæplega 31 milljón á hvert rými. Heildarkostnaður við að fjölga hjúkrunarrýmum um 270 rými fram til ársins 2023 er því tæpir 10 milljarðar og hlutur ríkisins gæti þá verið um 8,5 milljarðar.

Rekstrarkostnaður hvers hjúkrunarrýmis er um 12 milljónir króna á ári. Árlegur viðbótarrekstrarkostnaður vegna 270 nýrra hjúkrunarrýma er þá um 3,2 milljarðar á ári. Greiðsluþátttaka íbúa hjúkrunarrýmanna kemur svo þar til frádráttar.

Til viðbótar framangreindum kostnaði bætist við kostnaður til að bæta aðbúnað í allt að 400 hjúkrunarrýmum ýmist með nýjum byggingum eða endurbótum.

Tafla 6. Mögulegur fjöldi hjúkrunarrýma sem hægt væri fjármagna endurbætur á með 40% framlagi Framkvæmdasjóðs aldraða.

Ár	Hámarksframlag Fa	Kostnaður við endurgerð	Árlegar úthlutanir Fa	Fjöldi rýma
2020	11.000.000 kr.	27.500.000 kr.	300.000.000 kr.	27
2021	11.000.000 kr.	27.500.000 kr.	1.000.000.000 kr.	91
2022	11.000.000 kr.	27.500.000 kr.	1.100.000.000 kr.	100
2023	11.000.000 kr.	27.500.000 kr.	1.100.000.000 kr.	100
Samtals				318

Að öllu óbreyttu mun Framkvæmdasjóður aldraða geta úthlutað um 300 miljónum króna árið 2020 og um einum miljarði króna á ári frá og með árinu 2021 til ársins 2023. Ef reiknað væri með að kostnaður við endurbætur væri um 75% af nýbyggingarkostnaði og allar úthlutanir sjóðsins færu í endurbætur á núverandi rýmum má ætla að breyta mætti um 300 hjúkrunarrýmum þannig að þau uppfylltu núgildandi kröfur, sbr. töflu 6 hér að ofan. Rétt er að nefna að í þessum tölum er gert ráð fyrir að Framkvæmdasjóður aldraða myndi aðeins leggja til allt að 40% þess fjármagns sem þyrfti til framkvæmda. Eigendur bygginga, sveitarfélög eða aðrir þyftu því að fjármagna þau 60% sem eftir standa. Ekki er ljóst hvort öll sveitarfélög hafi kost á svo hraðri endurnýjun.

7. Staða framkvæmdaáætlunar um uppbyggingu hjúkrunarrýma

Eins og áður kom fram er heildarfjöldi hjúkrunarrýma í landinu um 2700 rými. Heildarfjöldi rýma í byggingu er 486 rými, þar af eru 309 ný rými⁴ og 177 rými⁵ til að bæta aðbúnað. Þegar framkvæmdum sem eru á áætlun er lokið mun heildarfjöldi hjúkrunarrýma vera ríflega 3000 rými.

Árið 2009 var ákveðið að byggja hjúkrunarrými í samstarfi við sveitarfélög samkvæmt leiguleið. Í áætluninni var ráðgert að byggja níu hjúkrunarheimili. Tvö heimili bættust síðar við (Ísafjörður og Bolungarvík) og eitt sveitarfélag hætti við. Niðurstaðan var því að 10 hjúkrunarheimili verða byggð samkvæmt þessari fjármögnunarleið. Tvö þeirra eru enn í byggingu (Seltjarnarnes og Hafnarfjörður).

Árið 2016 var ákveðin bygging þriggja hjúkrunarheimila til viðbótar í samstarfi við sveitarfélög og var fjármögnunin hefðbundin kostnaðarskipting milli ríkis og sveitarfélaga (85%/15%).

Árið 2017 var samþykkt ný viðbót við framkvæmdaáætlunina alls 155 hjúkrunarrými þar af eru 90 ný viðbótar rými og 65 rými til að bregðast við ófullnægjandi aðbúnaði.

Staða framkvæmdanna er eftirfarandi:

Hjúkrunarheimili á Seltjarnarnesi (leiguleið), 40 ný hjúkrunarrými - Er í byggingu. Áætlað er að fullbúið heimili verði afhent til rekstrar í september 2018 en samkvæmt upplýsingum frá bæjarstjóra 12.01.2018 má búast við að það verði nær áramótum.

⁴ Reykjavík 99, Árborg 25, Kópavogur 64, Hafnarfjörður 1, Seltjarnarnes 40, höfuðborgarsvæðið óstaðsett 80

⁵ Árborg 35, Hafnarfjörður 59, Húsavík 23, Stykkishólmur (endurb) 18, Höfn 24. Auk Kirkjuholls 12 rými og Fellaskjól 6 rými (með framlögum úr Framkvæmdasjóði aldraða).

Hjúkrunnarheimili Sólvangi Hafnarfirði (leiguleið), 60 hjúkrunnarrými (í stað 59 eldri rýma +1 nýtt) - Er í byggingu. Áætlað er að fullbúið heimili verði afhent til rekstrar í desember 2018, samkvæmt upplýsingum frá bæjarstjóra 17.01.2018.

Hjúkrunnarheimili á Selfossi Sveitarfélaginu Árborg, 60 hjúkrunnarrými (í stað 35 eldri rýma +25 ný) - Unnið er að hönnun. Útboðsgögn tilbúin í ágúst 2018. Áætlað er að fullbúið heimili verði afhent til rekstrar í maí 2020.

Hjúkrunnarheimili við Sléttuveg í Reykjavík, 99 ný hjúkrunnarrými - Unnið er að hönnun og útboðsgögnum fyrir fyrsta áfanga, uppsteypu, sem á að ljúka í febrúar 2018. Aðrir áfangar í kjölfarið. Samkvæmt samningi við Reykjavíkurborg var gert ráð fyrir að taka mætti fullbúið hús í notkun á fyrsta ársfjórðungi 2019 en nú er áætlað er að fullbúið heimili verði afhent til rekstrar í nóvember 2019.

Hjúkrunnarheimili við Boðabing í Kópavogi, 64 ný hjúkrunnarrými - Framkvæmdin er í bið vegna málaferla. Dómur féll í málinu 15. febrúar 2018 og var niðurstaðan ríkinu í hag. Viðkomandi sóknaraðili hefur áfrýjað málinu til Landsréttar.

Hjúkrunnarheimili í Stykkishólmi - Endurbætur 18 hjúkrunnarrýma. Unnið er að samningsgerð við sveitarfélagið.

Hjúkrunnarheimili Höfn Hornafirði - Endurbygging 24 hjúkrunnarrýma. - Unnið er að samningsgerð við sveitarfélagið.

Hjúkrunnarheimili á Húsavík - Endurbygging 23 hjúkrunnarrýma. Unnið er að samningsgerð við sveitarfélagið.

Hjúkrunnarheimili á höfuðborgarsvæðinu, 80 ný hjúkrunnarrými - Unnið er að tillögugerð um staðarval.

Að auki má nefna framkvæmdir sem nú standa yfir og fengið hafa framlag úr Framkvæmdasjóði aldraðra. Aðkoma ríkisins að þeim framkvæmdum er ekki önnur.

Kirkjuhvoli Hvolsvelli, endurbygging 12 hjúkrunnarrýma - Stefnt að vígslu húsnæðisins í lok apríl 2018.

Fellaskjóli Grundarfirði, endurbygging 6 hjúkrunnarrýma - Áætlað að vígsla hússins fari fram 1.12.2019.

8. Tillögur um uppbyggingu hjúkrunnarrýma

Af framkvæmdaáætlun sem lögð var fram árið 2017 á enn eftir að ákveða staðsetningu 80 nýrra hjúkrunnarrýma á höfuðborgarsvæðinu. Fram til ársins 2023 vantar um 270 ný hjúkrunnarrými – að því tilskildu að ekki hafi verið gripið til annarra mótvægisáðgerða til að draga úr þörf fyrir dvöl í hjúkrunnarrými. Inn í ákvarðanatöku um byggingu hjúkrunnarrýma og staðsetningu þeirra fléttast ákvörðun um hversu lítill hjúkrunnarheimili sé ásætlanlegt að byggja. Því minni sem hjúkrunnarheimilin eru því erfiðari rekstrareiningar eru þær en á móti kemur að íbúum viðkomandi staða býðst að búa áfram í sinni heimbyggð. Þetta tengist ákvörðunum um byggingu hjúkrunnarheimila bæði á landsbyggðinni og á höfuðborgarsvæðinu þar sem ákveðin lífsgæði vega á móti kostnaði. Mikilvægt er að horft sé til þess að tryggja rekstrargrunn lítilla heimila ef ákveðið er að byggja litlar einingar. Ef til

vill má leysa úr þörf fyrir fá rými á smærri stöðum með því að tengja heimilin við heilbrigðisstofnanir ef þær eru fyrir á staðnum og ná þá fram æskilegum samlegðaráhrifum og aukna hagræðingu í rekstri.

Hér á eftir er dregin upp nánari mynd af þeim heilbrigðisumdæmum sem fram kom í töflu 5 að vantaði hjúkrunarrými og gerðar tillögur að byggingu þeirra.

Heilbrigðisumdæmi höfuðborgarsvæðisins, vantar 130 - 135 rými auk þess sem eftir er að finna 80 rýmum frá fyrri áætlun stað.

Reykjavík: Ekki liggja fyrir sérstök erindi frá Reykjavíkurborg um byggingu nýrra hjúkrunarheimila en árið 2015 benti borgarstjóri á hugmyndir nokkurra sjálfseignastofnana um slíkar byggingar. Hluti af þeim framkvæmdum kallaði þá jafnhliða líka á endurbætur á eldri rýmum. Reykjavíkurborg lýsti sig reiðubúna til að hlutast til um að finna slíkum framkvæmdum lóð þar sem það ætti við. Sjálfseignarstofnanir hafa möguleika á að sækja um allt að 40% framlög í Framkvæmdasjóðinn svo fremi að rekstrarheimildir fyrir hjúkrunarrýmum séu fyrir hendi og svo fer það eftir getu sjóðsins hvernig hægt er að bregðast við erindunum. Reykjavíkurborg hefur einnig nefnt þann möguleika að breyta þjónustuþáttum í hjúkrunarrými. Ef sú leið yrði farin myndi það þýða fækkun á þeim mikilvægu úrræðum.

Mosfellsbær: Hefur lýst yfir áhuga á að stækka hjúkrunarheimilið í Mosfellsbæ. Fyrir er hjúkrunarheimilið með 30 rými.

Hafnarfjörður: Óskað hefur verið eftir fjölgun hjúkrunarrýma á Sólvangi um 33 rými. Fjármálaráðuneytið í samvinnu við velferðarráðuneytið og Ríkiseignir vinnur nú að samningsdrögum um eignarhald á byggingum Sólvangs.

Kópavogur: Ekki hefur borist sérstakt erindi frá Kópavogi um nýtt hjúkrunarheimili. Nýtt hjúkrunarheimili er þar á áætlun um byggingu en tafir hafa orðið vegna áður nefnds dómsmáls. Hjúkrunarheimilið Sunnuhlíð í Kópavogi er í eigu ríkisins. Kominn er tími á ákveðnar endurbætur í takt við nýjar kröfur og áður hafa verið uppi hugmyndir um stækkun heimilisins.

Garðabær: Ekki hefur borist sérstakt erindi um nýtt hjúkrunarheimili eða fjölgun rýma.

Seltjarnarnes: Ekki hefur borist sérstakt erindi um nýtt hjúkrunarheimili eða fjölgun rýma umfram það heimili sem þar er í byggingu.

Lagt er til að skoðaðir verði möguleikar á að fjölga hjúkrunarrýmum í Mosfellsbæ og Hafnarfirði um allt að 60 rými samtals. Lagt er til að þau tæplega 80 hjúkrunarrými sem þá vantar enn á höfuðborgarsvæðið miðað við reiknaða þörf verði byggð í Reykjavík, Kópavogi eða Garðabæ. Annað hvort mætti byggja nýtt hjúkrunarheimili og/eða stækka þau hjúkrunarheimili sem fyrir eru. Það færi þó eftir samkomulagi og möguleikum hvers sveitarfélags.

Heilbrigðisumdæmi Norðurlands, vantar 70-75 rými. Ekki hafa borist sérstök erindi um byggingu hjúkrunarheimila eða stækkun en vilji hefur þó komið fram um að fjölga hjúkrunarrýmum á Húsavík og bæta aðbúnað eldri rýma.

Akureyri: Á Akureyri eru 171 hjúkrunarrými. Miðað við reiknaða þörf á upptökusvæði Akureyrar vantar þar um 55-60 ný hjúkrunarrými. Það er því ljóst að flest rýmin sem vantar í heilbrigðisumdæminu vantar þar sem fjöldinn er af fólkinu.

Húsavík: Í framkvæmdaáætlun sem lögð var fram í haust var áætlað að byggja nýtt 23 rýma hjúkrunarheimili til að leysa af hólmi hjúkrunarrými á Heilbrigðisstofnun Norðurlands (HSN) á Húsavík. Þau sveitarfélög sem eiga hjúkrunarheimilið Hvamm hafa óskað eftir því að ríkið yfirtaki rekstur Hvamms og forstjóri Heilbrigðisstofnunar Norðurlands styður það. Sveitarfélögin hafa auk þess sótt fast að ríkið greiði þeim húsaleigu fyrir notkun á Hvammi en ríkið hefur jafn oft hafnað því. Búast má við að Húsvíkingar óski eftir að nýja hjúkrunarheimilið verði stærra en 23 hjúkrunarrými.

Ávinningur er fólgin í því að byggja nýtt hjúkrunarheimili sem rúmaði öll hjúkrunarrými á Húsavík bæði þau sem eru á HSN og Hvammi og til að mæta reiknaðri þörf næstu ára. Þá gæfist svigrúm til að hanna byggingu sem mætti nýjum kröfum um aðbúnað, skapaði möguleika á betra starfsumhverfi og betra skipulag rekstrar. Sveitarfélögin gætu þá líka nýtt Hvamm til annarrar þjónustu fyrir aldraða á vegum sveitarfélaganna.

Lagt er til að hjúkrunarheimilið sem ætlunin er að byggja á Húsavík verði stækkað úr 23 hjúkrunarrýmum í 60 rými. Það væri fjölgun hjúkrunarrýma á staðnum um sex rými. Einnig er lagt til að hjúkrunarrýmum á Akureyri verði fjölgað um 60-65 rými í samstarfi við sveitarfélagið.

Heilbrigðisumdæmi Suðurnesja, vantar 30-35 rými. Ekki hafa borist sérstök erindi um byggingu hjúkrunarheimila eða stækkun en minni staðir á Suðurnesjum hafa þó list yfir áhuga á að þar verði byggð lítil hjúkrunarheimili til að mæta þörfum á viðkomandi stöðum.

Lagt er til að hjúkrunarheimilið á Nesvöllum Reykjanesbæ verði stækkað um 30 hjúkrunarrými ef aðstæður þar leyfa.

Heilbrigðisumdæmi Austurlands, vantar 10-20 rými. Á Egilsstöðum var byggt 40 rýma hjúkrunarheimili sem var tekið í notkun að hluta árið 2015. Af þessum 40 rýmum var gengið frá samningi milli sveitarfélagsins og heilbrigðisstofnunarinnar um að stofnunin mætti nýta 10 rými sem sjúkrarými í 10 ár. Þar eru því í raun tíu rými til reiðu. Á Neskaupsstað eru 12 hjúkrunarrými sem ekki eru í samræmi við kröfur um aðbúnað. Fyrir liggur ósk um úrbætur á Neskaupsstað. Rétt er að skoða möguleika á að bæta þar aðbúnað þar sem rekstur þeirra er tengdur rekstri á annarri heilbrigðisþjónustu á staðnum.

Lagt er til að tekin verði í notkun þau 10 hjúkrunarrými sem ekki eru núna notuð sem slík á Egilsstöðum. Ef ætlunin er að reka áfram hjúkrunarrými á Neskaupsstað þarf að bæta aðbúnað þar eða byggja nýtt 10 rýma hjúkrunarheimili.

Heilbrigðisumdæmi Vestfjarða, vantar um 10 rými. Ekki hafa borist sérstök erindi um fjölgun hjúkrunarrýma. Rétt er að skoða og greina betur hvort tilteknar breytur á þessu fámenna svæði valdi hér skekkjum í útreikningum sem hafi áhrif á niðurstöðuna. Einnig er rétt að skoða hvort önnur úrræði gætu mætt þjónustuþörfinni í stað nýrra hjúkrunarrýma.

Lagt er til að skoðaðir séu möguleikar á að fjölga hjúkrunarrýmum á svæðinu um allt að 10 rými ef nánari greining á svæðinu leiðir til sömu niðurstöðu og hér kemur fram. Horft verði til þess hvort unnt sé að nýta húsnæði sem þegar er fyrir hendi undir rekstur hjúkrunarrýma.

Fylgiskjöl

Fylgiskjal 1 sýnir meðalbiðtíma eftir hjúkrunarrýmum hjá þeim sem fóru í hjúkrunarrými, eftir heilbrigðisumdæmum árin 2010 - 2017 skv. upplýsingum frá Embætti landlæknis í janúar 2018.

Meðalbiðtími þeirra sem fengu inn á hjúkrunarheimili, dagar								
Heilbrigðisumdæmi	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Höfuðborgarsvæðið	68	47	59	75	74	90	92	97
Vesturland	87	89	92	105	96	82	130	59
Vestfirðir	58	52	127	158	99	71	57	86
Norðurland	58	67	49	60	87	135	111	183
Austurland	87	58	156	80	85	195	124	74
Suðurland	73	131	106	80	89	74	61	81
Suðurnes	119	138	137	92	135	237	238	148
Meðalbiðtími á landinu öllu	72	65	72	77	82	104	96	106

Fylgiskjal 2 sýnir meðaldvalartíma íbúa á hjúkrunarheimilum eftir heilbrigðisumdæmum.

Heilbrigðisumdæmi	Fjöldi hjúkrunarrýma	Meðal dvalartími <67 ára, dagar	Meðal dvalartími 67 - 79 ára, dagar	Meðal dvalartími 80+ ára, dagar	Meðal dvalartími, dagar
Heilbrigðisumdæmi höfuðborgarsvæðisins	1.512	994	864	973	954
Heilbrigðisumdæmi Vesturlands	194	1.334	947	1.078	1.066
Heilbrigðisumdæmi Vestfjarða	57	-	598	737	714
Heilbrigðisumdæmi Norðurlands	412	622	787	916	889
Heilbrigðisumdæmi Austurlands	106	580	980	1.058	1.014
Heilbrigðisumdæmi Suðurlands	244	356	943	922	908
Heilbrigðisumdæmi Suðurnesja	115	647	1.034	875	900
Landið allt	2.640	877	877	963	944

Fylgiskjal 3 sýnir fjölda hjúkrunarrýma 2017/2018 á hverja 1000 íbúa 80 ára og eldri og 67-79 ára.

